

головною умовою успішного післявоєнного відновлення продовольчої безпеки є закінчення бойових дій і стабільність виробництва аграрної продукції.

Список використаних джерел:

1. Жихарева В.В., Савельєва Т.М. Формування стратегії розвитку підприємства в умовах невизначеності. Економіка і суспільство. 2017. №9. С. 417-421.
2. Готь О.Я., Бондаренко С.М. Стратегія підприємства як чинник його конкурентоспроможності. Ефективна економіка. 2017. №6. С.300-304.
3. Турти М. В. Теорія однозначних нечітких систем та нейронні мережі : монографія. Миколаїв: Європейський університет Миколаївська філія. 2007. Ч. I. С. 114.

Abstract. In the difficult conditions of the post-war renewal of Ukraine and the strengthening of world globalization, the formation of a competitive strategy of an agricultural enterprise is one of the key tools for ensuring effective functioning.

Keywords: agricultural enterprise strategy, intelligent data analysis, neural network.

УДК 338.439.02

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ТА СУЧАСНИЙ СТАН АГРОПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Марущак О. В., канд. філос. наук

e-mail: marushak@mnaui.edu.ua

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. Розглянуто проблеми продовольчої безпеки України, її зв'язок з політикою модернізації на основі інновацій. Досліджено можливості оптимізації програми розвитку сільського господарства задля подальшого збільшення обсягів виробництва продукції.

Ключові слова: продовольча безпека, модернізація, інновації, нове суспільство.

У ХХІ столітті проблема продовольчої безпеки не лише не втратила своєї актуальності, а стала ще більш вагомшою через появу нових глобальних викликів і загроз для людства й, зокрема, для загального розвитку агропромислового комплексу. Від самого початку існування людства задоволення життєвих потреб населення було пов'язане насамперед з виробництвом продуктів харчування. Виробництво достатнього обсягу продовольства за своєю кількістю та якістю далеко не завжди відповідало потребам усього соціуму, що дозволяло б суспільству забезпечувати процес відтворення. Дефіцит продовольства та недоступність його для незаможної частини населення у різні періоди історії людства призводили до соціальної напруги, нестабільності та у результаті – до кризових ситуацій. Ось і зараз протиріччя розвитку сучасного глобального світу у цілому та, зокрема, існуючі економічні проблеми у нашій країні, що виникли внаслідок повномасштабної

війни значно посилили загрозу національної безпеки країн світу та України й таким чином висунули проблему глобальної продовольчої безпеки на перший план.

Проблема продовольчої безпеки населення завжди була предметом пильної уваги з боку світової спільноти, зокрема вже у 1974 році Генеральна Асамблея ООН схвалила розроблені Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (ФАО) «Міжнародні зобов'язання щодо забезпечення продовольчої безпеки у світі». Надалі було прийнято «Римську декларацію про всесвітню продовольчу безпеку» з ініціативи ООН. Посилення уваги до продовольчої проблеми визначається не лише життєвими потребами окремих країн, але й глобальними змінами, які загострили економічні проблеми, зумовлені діяльністю великих транснаціональних корпорацій (ТНК). ТНК регулюють виробництво продовольства з метою нав'язування і встановлення монополю високих цін та подекуди практикують виробництво неякісних продуктів харчування, а також застосовують небезпечні для життя людини хімічні компоненти. Продовольча безпека є однією з головних цілей аграрної та економічної політики держави. Вона формує вектор руху будь-якої національної продовольчої системи до оптимального стану. У цьому сенсі прагнення продовольчої безпеки – безперервний процес. При цьому для її досягнення найчастіше відбувається зміна пріоритетів розвитку та механізмів реалізації аграрної політики. Кожна країна має свій досвід проведення аграрної політики та побудови національної системи продовольчої безпеки. Міжнародні нормативні документи розглядають продовольчу безпеку країн з різних сторін. «Римська декларація про всесвітню продовольчу безпеку» містить положення, які закріплюють обов'язок держави забезпечувати продовольчу безпеку, зосереджуючи увагу на «багатогранному характері продовольчої безпеки». У документі наголошується на тому, що кожна країна має свій досвід проведення аграрної політики та побудови національної системи продовольчої безпеки. Слід зазначити, що продовольча незалежність країни є самоціллю державної політики у сфері економіки. Але, як свідчить світовий досвід, жодна країна у світі так чи інакше не може обійтися без імпорту продовольчих товарів. Для з'ясування наскільки країна успішно вирішує внутрішні проблеми продовольчої безпеки, у тому числі порівняно з іншими країнами світу, доцільно скористатися Індексом глобальної продовольчої безпеки (Global Food Security Index, GFSI), який дозволяє відстежити основні проблеми економічної доступності, фізичної наявності та якості продовольства за 113 країнами світу [1], [2], [3], [4]. Відповідно до цього Індeksu Україна посіла у 2018 році – 63 місце, у 2019 – 76 місце, у 2020 – 54 місце.

Існуючі фінансові та економічні проблеми, які виникли у нашої країни з початку військових дій, погіршили становище агропромислового комплексу України, знизили інвестиційні можливості галузі. До цього ж часу у нашій країні постійно збільшувалася частка вітчизняного виробництва продовольства у товарних ресурсах внутрішнього ринку і відповідно знижувалася частка імпортової продукції на ринку та більш того – здійснювався (і здійснюється) експорт нашої сільськогосподарської продукції за кордон. Продовольча та

сільськогосподарська організація ООН (ФАО) розглядає Україну як країну, що відіграє помітну роль у забезпеченні глобальної продовольчої безпеки. Україна знаходилася у 2018 році на 1 місці у світі серед виробників соняшнику та соняшникової олії, а також входила до десятки лідерів на світовому ринку продовольства за окремими товарними групами, серед яких: ріпак і мед (3 місце), кукурудза, ячмінь (4 місце), пшениця (5 місце), соя (7 місце) [5]. Також є важливим, щоб одним з напрямків забезпечення продовольчої безпеки нашої країни було оптимальне формування резервів й запасів. Створення таких резервів дозволить стабілізувати ситуацію на ринку зерна, забезпечить підтримку цін реалізації сільськогосподарських товаровиробників. Викликають побоювання окремі факти щодо погіршення становища з якістю харчових продуктів, що надійшли на споживчий ринок: м'яса, молока, круп, консервів тощо. При цьому слід зазначити, що з більшості продовольчих товарів імпортна продукція виявляється за якістю не вищою, а нижчою, чим вітчизняна. Також можна констатувати, що скорочується бюджетне фінансування, зменшуються, як вже зазначалось, інвестиції у сільське господарство, знижується попит на сільськогосподарську техніку, мінімізуються об'єми оброблюваних площ. Виявленню цих негативних тенденцій також сприяє скорочення можливості використання кредиту, який сам по собі ще й до військових дій ставав дедалі дорожчим. Внаслідок усіх цих процесів відбувалося скорочення джерел фінансування необхідних для відтворення, що призводить до неможливості придбання та оновлення техніки, паливно-мастильних матеріалів, зростання витрат та ціни на сільськогосподарську продукцію. Зростання цін на сільськогосподарську техніку, скорочення посівних площ, зменшення поголів'я худоби призвели до зменшення обсягів виробництва м'ясних продуктів та підвищення цін на них. У свою чергу високі ціни на сільськогосподарську продукцію за низьких доходів населення ведуть до ще більшого скорочення обсягів виробництва та погіршення якості продукції. Наслідком цих процесів стає руйнація не лише виробничого потенціалу, а й соціальної інфраструктури села. Слід зазначити, що для виконання усіх агротехнічних робіт на сьогоднішній день сільському господарству потрібна вже не просто традиційна техніка, а сучасна техніка. Ті загальноприйняті дії та заходи, які зараз здійснюються у сільському господарстві, не реалізують розширене відтворення, яке власне й здатне забезпечити продовольчу безпеку.

На сьогодні ступінь розробленості проблеми продовольчої безпеки у теоретичному плані дозволяє критично осмислити накопичений досвід та продовжити вивчення економічних аспектів продовольчої безпеки з урахуванням запропонованої у країні концепції модернізації та реформування економіки [6, 7]. Для здійснення розширеного відтворення в економіці країни, як відомо, потрібно використання або додаткових ресурсів (традиційний спосіб), або проведення модернізації. Слово «modern» у повсякденному розумінні означає «сучасний», у сенсі передовий, що відповідає сьогоденню. Цей вислів став терміном теорії модернізації та використовується для виділення «нових суспільств», які пройшли модернізацію, ставши сучасними, на відміну від традиційних. Модернізація за своєю суттю передбачає перехід від традиційних

суспільств до сучасних. У традиційних суспільствах традиції домінують над інноваціями. Навпаки, через проведення модернізації відбувається перехід до «нового суспільства», рисами якого є орієнтація на інновації, поступальний (нециклічний) розвиток, наявність відкладеного попиту, (пост)індустріальний характер, масова освіта, активність індивіда. Також активність індивіда означає, що його вирізняє інтерес до усього нового, готовність до змін та орієнтація на отримання нових знань та навичок. Модернізація є переходом до «нового суспільства», до панування інновацій, від виробництва задля сьогоднішніх потреб до розширеного відтворення, від непродуктивної праці до продуктивного, до впровадження наукових розробок, нових технологій, до прискореного розвитку та мобілізації ресурсів [8].

Таким чином, підсумовуючи, слід зазначити, що є нагальною необхідною цілеспрямованою діяльністю держави, що дозволить забезпечити продовольчу безпеку нашої країни через оптимальну програму розвитку сільського господарства та інших галузей агропромислового комплексу. Збільшення обсягів виробництва та поліпшення якості продукції можна забезпечити лише на основі зростання інвестицій, відновлення матеріально-технічної бази, яка зараз є пошкодженою внаслідок військових дій, а це є можливим лише на основі модернізації економіки нашої країни у цілому.

Список використаних джерел:

1. Лисак М.А. Методика удосконалення індикаторів продовольчої безпеки. Ефективна економіка. 2014. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2948> (дата звернення: 28.04.2023).
2. Страшинська Н.В., Грецька Г.А. Основні критерії оцінювання рівня продовольчої безпеки України та стратегічні напрями її підвищення. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9841/1/ST2.pdf>.
3. Кардаш О.Л. Сучасне методичне забезпечення оцінювання продовольчої безпеки України. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2015. № 5(1). С. 194-199.
4. Методика визначення основних індикаторів продовольчої безпеки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання продовольчої безпеки» від 05.12.2007р. № 1379. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1379-2007-%D0%BF/>. (дата звернення: 28.04.2023).
5. Агробізнес України. Звіт за 2018 рік. URL: <https://agribusinessinukraine.com/>.
6. Мостова А.Д. Стратегія продовольчої безпеки держави: теоретико-методичний аспект. Економіка та держава. 2016. №5. С. 38-42.
7. Національна економіка: підручник / за заг. ред. П.В. Круша П.В. Київ: Каравела, 2018. 536 с.

Abstract. The problems of food security of Ukraine, its connection with the policy of modernization based on innovations are considered. Possibilities of optimizing the agricultural development program in order to further increase production volumes were investigated.

Keywords: food security, modernization, innovations, new society.